

EXAMINATION OF THE VALUATION PROVISIONS OF INTANGIBLE ASSETS WITHIN THE FRAMEWORK OF INTERNATIONAL VALUATION STANDARDS AND TURKISH FINANCIAL REPORTING STANDARDS

DOI: 10.17261/Pressacademia.2023.1665

PAP- V.16-2023(11)-p.58-64

Serkan Yuçel

Duzce University, Akcakoca Vocational School, Akcakoca, Duzce, Turkiye.

serkanyucel@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8744-5779

To cite this document

Yuçel, S., (2023). Examination of the valuation provisions of intangible assets within the framework of international valuation standards and Turkish financial reporting standards. PressAcademia Procedia, 16, 58- 64.

Permanent link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2023.1665>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licensed re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose- In this study, the valuation provisions of intangible assets within the scope of TAS-38, BOBİ-FRS Section 14, KÜMİ-FRS Section 12, IVS-210 were compared.

Methodology- Content analysis method was used as a method in this study.

Findings-As a result of the examination, it has been seen that BOBİ FRS Section 14 and KÜMİ FRS Section 12 are largely compatible with the valuation of intangible assets, and they have a more cost-based approach in order to facilitate the businesses within the scope of these standard sets. In TAS 38, on the other hand, it has been determined that the situations requiring the determination of "Fair Value" are more than the others. In addition to these standards, the IVS 210 standard, which has additional provisions regarding intangible assets from the standards published by the IVSC "International Valuation Standards Council", is also discussed in the study. It has been understood that "Market approach", "Income approach" and "Cost approach" can be applied in determining the fair value of intangible assets within the framework of IVS 210. However, it has been observed that, depending on the structure of the intangible asset, the application of the "Market approach" and "Income approach" is primarily desired, while the cost approach is recommended to be applied in mandatory situations.

Conclusion-As a result of the research, it has been seen that there are some differences between TMS38, BOBİ FRS Section 14 and KÜMİ FRS Section 12. It has been determined that there are no valuation provisions in IVS 210, and the principles supporting the valuation are discussed.

Keywords: Intangible assets, TMS-38, BOBİ-FRS Section 14, KÜMİ-FRS Section 12, IVS-210

JEL Codes: M40, M41

TMS/TFRS, BOBİ-FRS, KÜMİ-FRS VE ULUSLARARASI DEĞERLEME STANDARTLARI ÇERÇEVESİNDE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN DEĞERLEME HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Amaç- Bu çalışmanın amacı maddi olmayan duran varlıkların "TMS 38", "BOBİ FRS Bölüm 14" ve "KÜMİ FRS Bölüm 12" ve IVS 102 kapsamında değerlendirme hükümlerinin karşılaştırılmasıdır.

Yöntem- Bu çalışmada yöntem olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır

Bulgular- Yapılan inceleme sonucunda BOBİ FRS Bölüm 14 ile KÜMİ FRS Bölüm 12'nin maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi konusunda büyük ölçüde uyumlu olduğu, bu standart setlerinin kapsamındaki işletmelere kolaylık sağlamak amacı ile daha çok maliyet esaslı bir yaklaşıma sahip oldukları görülmüştür. TMS 38 de ise "Gerçeğe Uygun Değer" tespiti gereken durumların diğerlerine göre daha çok olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada bu standartların yanında Uluslararası Değerleme Standartları Konseyi (IVSC) tarafından yayınlanan standartlardan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin ilave hükümlerin olduğu UDS 210 standardı da ele alınmıştır. UDS 210 çerçevesinde maddi olmayan duran varlıkların gerçeğe uygun değerinin tespitinde "Pazar yaklaşımı", "Gelir yaklaşımı" ve "Maliyet yaklaşımı"nın uygulanabileceği görülmüştür. Ancak maddi olmayan duran varlığın yapısına göre değişimle birlikte öncelikli olarak "Pazar yaklaşımı" ve "Gelir yaklaşımı"nın uygulanmasının istendiğini, maliyet yaklaşımının ise zorunlu durumlarda uygulanmasının tavsiye edildiği anlaşılmıştır.

Sonuç- Araştırma sonucunda TMS38, BOBİ FRS Bölüm 14 ve KÜMİ FRS Bölüm 12 arasında bazı farklılıkların bulunduğu görülmüştür. UDS 210'da ise değerlendirme hükümlerinin yer almadığı, değerlendirme yapanlara yardımcı olacak esasların ele alındığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maddi olmayan duran varlıklar, TMS-38, BOBİ-FRS Bölüm 14, KÜMİ-FRS Bölüm 12, UDS-210

JEL Kodları: M40, M41

1. GİRİŞ

20.yüzyılın sonu ve 21.yüzyılın başında yaşanan gelişmeler dünyada maddi olmayan değerlerin önem kazanmasını sağlamıştır. Şirketler sahip oldukları bilgi birikimi ve kalifiye insan gücü ile maddi varlıklarından çok daha fazlasını ifade etmeye başlamışlardır. Bu durum şirketlerin piyasa değerleri ile defter değerleri arasındaki farkın açılmasına neden olmuştur. Şirketlerin gerçek değerlerinin ortaya konulabilmesi için işletmelerin sahip oldukları bütün varlıkların tespit edilerek değerlendirilmesi gerekmektedir. İşletme varlıklarının içinde yer alan “maddi olmayan duran varlıklar” fiziki bir varlıkları olmamakla birlikte son dönemde ticari, ekonomik ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde şirketlerin büyümesi açısından önemli bir yer tutmaktadırlar (Demirbaş, 2016: 85). Hatta günümüz dünyasında ekonomik dengelere maddi olmayan varlıkların egemen olduğu olduğu düşünülmektedir (Elbaşı ve Ayanoğlu, 2020: 361).

Yapılan bir araştırmaya göre tüm dünyadaki borsaya açık şirketlerin aktifleştirilmiş varlıklarının % 31’i “maddi olmayan duran varlıklar”dan oluşmaktadır. Toplam şirket değeri açısından bu analiz sonucu ele alındığında ise oran % 63’e kadar ulaşabilmektedir. Maddi olmayan duran varlıkların önemini vurgulamak için bu oranların yüksekliğini dikkate almak yeterlidir. Bir başka önemli durum da bu oranlar arasındaki farkın şirketlerin maddi olmayan duran varlıklarının kayıtlı değerleri ile piyasa değerleri (gerçeğe uygun değerleri) arasındaki uçurumu yansıtmadır (Demirbaş, 2016: 85). Buradan şirketlerin gerçek değerini oluşturan bir çok maddi olmayan duran varlığın tespit edilip muhasebeleştirilemediğini anlamak mümkündür.

Maddi olmayan duran varlıkların finansal durum tablosundaki öneminin artması nedeniyle, “maddi olmayan duran varlıklar”ın ayrı olarak tanınabilmesi, ölçülmesi ve raporlanması gittikçe daha önemli bir konu hale gelmiştir (Haberal, 2022: 394; Haigh, 2000: 7-8). Bununla birlikte finansal raporlama standartlarının küresel harmonizasyonundaki en tartışmalı konulardan birisi maddi olmayan duran varlıkların raporlamasıdır (Ertuğrul, 2020: 215; Chalmers vd., 2008).

Son yapılan düzenlemeler çerçevesinde Türkiye’de farklı büyüklükteki şirket grupları için KGG “Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu” tarafından; TMS/TFRS “Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları”, BOBİ FRS “Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları” ve KÜMİ FRS “Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları” yayınlanmıştır. Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin hükümler bu standartlarda TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ile KÜMİ FRS Bölüm 12’de ayrı olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada öncelikli olarak bu üç standartın maddi olmayan duran varlıklar konusundaki hükümleri karşılaştırılmıştır.

Dünyada varlık değerlendirme işlemlerinde kolaylık sağlamak için bazı kuruluşlar tarafından çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu kuruluşlardan biri olan IVSC “Uluslararası Değerleme Standartları Konseyi” bu amaçla bir standart seti yayınlamıştır. Ayrıca IVSC ile IASB (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) arasında, muhasebe ve değerlendirme standartlarının oluşturulması konusunda işbirliği yapmışlardır (Tas vd., 2017: 323; Deaconu vd., 2010: 2). Türkiye’de de varlık değerlendirme işlemlerinde uluslararası yaklaşımlarla uyum sağlamak ve kaliteyi yükseltmek amacıyla 01.02.2017’den başlamak üzere IVSC tarafından yayınlanan standartların uygulanmaya konulduğu görülmektedir (Türkcan ve Akdoğan, 2018: 427). IVSC tarafından yayınlanan standart setinde UDS 210 başlığı altında maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesine ilişkin ilave hükümlere yer verilmiştir. Bu çalışmada yukarıda değinildiği üzere muhasebe standartları çerçevesinde maddi olmayan duran varlıklara ilişkin hükümlerin karşılaştırması yapıldıktan sonra UDS 210’da maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesine ilişkin yer verilen ilave hükümler ele alınmıştır.

2. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN TANIMLANMASI

Maddi olmayan duran varlıklar; TMS 38.8, BOBİ FRS 14.2 ve KÜMİ FRS 12.3’de “fiziksel niteliği bulunmayan parasal varlıklar” olarak tanımlanmaktadır. UDS 210’da ise maddi duran varlıklar; “fiziksel olmayan ve sahibine haklar ile ekonomik faydalar sağlayan; bu anlamda kendini ekonomik özellikleri ile gösteren parasal olmayan varlık” olarak tanımlanmaktadır (UDS 210.20.1). Bir varlığın “maddi olmayan duran varlık” olarak kabul edilebilmesi için TMS 38 prf 11-17’e göre şu özelliklerinin bulunması gerekmektedir:

- Belirlenebilir olması
- Kontrol edilebilir olması
- Gelecekteki ekonomik yararlarının tespit edilebilmesi

BOBİ FRS 14.3 ve KÜMİ FRS 12.3’de ise bir varlığın maddi duran varlık olarak tanımlanabilmesi için şu özelliklerden birine sahip olması gerektiği belirtilmektedir:

a) “Varlığın ayrılabilir olması (diğer bir ifadeyle, tek başına veya bir sözleşme, tanımlanabilir varlık ya da yükümlülükle birlikte satılabilir, devredilebilir, lisans altına alınabilir, kiralanabilir ya da takas edilebilir olması)” veya

b) “Varlığın sözleşmeye bağlı haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması (söz konusu hakların işletmeden ya da diğer hak ve mükellefiyetlerden ayrılabilir ya da devredilebilir olmasına bakılmaksızın)”

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de yer verilen yukarıdaki iki maddenin TMS 38’de “Belirlenebilirlik” başlığı altında ele alındığı görülmektedir. TMS 38, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de maddi olmayan duran varlıkların sahip olması gereken özelliklere değinilmiş; bilgisayar yazılımları, yayın hakları, lisans ve imtiyazlar, tasarım, model, patent, telif hakkı, formüller gibi bazı örnekler verilmiştir. Ancak bunlar arasında herhangi bir sınıflandırma yapılmadığı görülmektedir. UDS 210’da ise maddi olmayan duran varlıklar şu şekilde sınıflandırılarak ele alınmıştır (UDS 210.20.3):

- a) Pazarlamayla ilgili olanlar: Ticari isimler, ticari markalar, internet alan adları ve ürüne özgü ticari tasarım

- b) Müşterilerle ilgili olanlar: Müşteri listeleri; birikmiş devam eden müşteri siparişleri; müşteri sözleşmeleri ve sözleşmeye dayanan ve dayanmayan müşteri ilişkileri
- c) Sanatsal amaçlarla ilgili olanlar: Kitaplar: sahne oyunları, müzik, filmler gibi sanatsal çalışmalar ve sözleşmeye dayanmayan telif hakkı korumasından elde edilen” faydalar
- d) Sözleşmelerle ilgili olanlar: İsim hakkı veya lisans sözleşmeleri, tedarik veya hizmet sözleşmeleri, yayın hakları, izinler, kira sözleşmeleri, hizmet sağlayıcılar ile yapılan sözleşmeler, rekabet etmeme sözleşmeleri, doğal kaynak hakları
- e) Teknolojiyle ilgili olanlar: Patentsiz veya Patentli bir teknolojinin, yazılımın, veri tabanlarının, tasarımların, formüllerin, reçetelerin veya işlem süreçlerinin kullanımına dair sözleşmeye dayanmayan veya dayanan haklar

Bazı durumlarda maddi ve maddi olmayan duran varlıklar birleşik halde bulunabilmektedir. TMS 38.4 ile BOBİ FRS 14.6’da böyle durumlarda hangi unsurun daha önemli olduğuna karar verileceği ve o çerçevede muhasebeleştirileceğine ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Örneğin yazılımların içinde olduğu cd’ler, usb’ler maddi birer varlık olmakla birlikte değerlerini belirleyen unsur içindeki yazılımlar olduğundan maddi olmayan duran varlık olarak kayda alınacaktır. Bu durumun tersi olarak bilgisayarlar ile birlikte ücretsiz olarak edinilen yazılımlar örnek verilebilir. Böyle durumlarda ise önemli olan unsur maddi bir varlık olduğu için maddi duran varlık olarak kayda alınacaktır. KÜMİ FRS’de ise konu ile ilgili hükümler yer almamaktadır.

3. MUHASEBE STANDARTLARINDA MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARIN DEĞERLEMESİNE İLİŞKİN YER ALAN HÜKÜMLER

TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ve KÜMİ FRS Bölüm 12’deki maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi konusu detaylı başlıklar halinde yer almaktadır. Burada çalışmada ise maddi duran varlıkların ilk edinimi, dönem sonunda değerlendirilmesi ve finansal tablo dışı bırakılması şeklinde üç başlık halinde ele alınmıştır.

3.1. Maddi Olmayan Duran Varlıkların İlk Edinimi ile İlgili Hükümler

Maddi olmayan duran varlıkların ilk edinimi ile ilgili olarak TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ve KÜMİ FRS Bölüm 12’deki hükümler tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Maddi Olmayan Duran Varlıkların İlk Edinimi ile İlgili Hükümler

Edinme Şekli		TMS/TFRS	BOBİ FRS	KÜMİ FRS	
Satın Alma	Kayıt Ölçüsü	Maliyet Bedeli	Maliyet Bedeli	Maliyet Bedeli	
	Vade Farkı	Maliyete dahil edilmez, Ayrıştırılır.	1 yıldan daha uzun vadeli borçlanmada ayrıştırılır.	Maliyetine Eklenir. (Ayrıştırılmaz)	
	Finansman Giderleri	Doğrudan Gider Yazılacak	Özellikli varlık olmayanlarda	1 yıldan kısa sürede elde edilenlerde	Finansman giderleri aktifleştirilmez Doğrudan oluşturulan dönemde gider yazılır
			Özellikli Varlıklarda	1 yıldan uzun sürede elde edilenlerde	
		Aktifleştirilene kadar	Maliyete eklenir	Maliyete eklenir	
Aktifleştirilme sonrası	Gider Yazılır	Gider Yazılır			
İşletme Birleşmesi	Varlıkların Kaydedilecek Değeri	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer (GUD) (GUD Güvenli şekilde tespit edilemiyorsa Defter Değeri)		
	Kaydedilecek Varlıklar	Belirlenebilir Varlıklar	Finansal Tablolardaki Varlıklar		
	Devam Eden AR-GE Projesi	Ayrı olarak kaydedilir	Kaydedilmez		
Devlet Teşviki	Değerleme ölçüsü	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer		
		Nominal Değer + Doğrudan giderler			
Varlık Takası	Değerleme ölçüsü	1) Edinilen varlığın gerçeğe uygun değeri	Elden çıkarılan varlığın net defter değeri	Bir hüküm yok	
		2) Elden çıkarılanın gerçeğe uygun değeri			
		3) Elden çıkarılanın net defter değeri.			
	Araştırma Giderleri	Gider Yazılır		Aktifleştirilmez (Gider Yazılır)	

İşletme İçinde Varlık Oluşturma	Geliştirme Giderleri	Aktifleştirilir.
	Ayrılmıyorsa	Gider Yazılır

Maddi olmayan duran varlıkların ilk edinimi ile ilgili tablo 1’de yer alan hükümler incelendiğinde TMS 38’in genel itibarıyla gerçeğe uygun değeri ön plana çıkardığı, mümkün olduğu çerçevede varlıkların ilk ediniminde GUD tespiti gerektirdiği görülmektedir. KÜMİ FRS’nin ise mümkün olduğu kadar uygulama kolaylığını esas aldığı bu çerçevede maliyet esaslı bir yaklaşım benimsediği dikkati çekmektedir. BOBİ FRS’nin ise bazı durumlarda TMS 38 ile uyumlu iken bazı durumlarda KÜMİ FRS gibi uygulama kolaylığını sağlayacak alternatifleri içerdiği anlaşılmaktadır.

3.2. Maddi Olmayan Duran Varlıkların Dönem Sonunda Değerlemesi İle İlgili Hükümler

Bir maddi olmayan duran varlığın dönem sonunda değerlendirilmesi konusunda TMS 38, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’nin uyumlu olduğu ve olmadığı yerler vardır. TMS 38’de bir maddi olmayan duran varlığın dönem sonunda değerlendirilmesinde “Maliyet Yöntemi” ve “Yeniden Değerleme Yöntemi”ne yer verilmiştir (TMS 38.74-75). Maddi olmayan duran varlıkların dönem sonunda değerlendirilmesinde TMS 38 bu iki yöntemden birini seçme hususunda işletmelere serbestlik tanımıştır (Tokay ve Deran, 2008: 36). Ancak TMS 38.78’de “her ne kadar yeniden değerlendirme yöntemine yer verilmiş olsa da” bu yöntemin uygulanmasının imkânsız olmamasının yanında maddi olmayan duran varlıkların birçoğunun aktif bir piyasasının olmaması nedeniyle uygulanmasının zor olacağına ilişkin örnekler verilmiştir. TMS 38.81’e göre yeniden değerlendirme yönteminin uygulanmadığı durumlarda sözkonusu maddi olmayan duran varlık “maliyet bedelinden birikmiş itfa payları ve değer düşüklüğü zararları düşülerek” izlenecektir. BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’de ise yeniden değerlendirme modeline maddi olmayan duran varlıklar için yer verilmemiş olup TMS 38’deki maliyet modelinin esas alındığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin BOBİ FRS 14.21 ve KÜMİ FRS 12.14’de “maddi olmayan duran varlıklar ilk kayda almadan sonra birikmiş itfa payları ve birikmiş değer düşüklüğü zararları düşülmek suretiyle maliyeti üzerinden değerlendirilmektedir.” hükmü yer almaktadır. Anlaşılacağı üzere bu konuda da BOBİ FRS ve KÜMİ FRS, TMS/TFRS’deki uygulanması kolay olan yöntemi tercih etmiştir.

Maddi olmayan duran varlıkların dönem sonunda değerlendirilmesi ile ilgili olarak TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ve KÜMİ FRS Bölüm 12’deki hükümler tablo 3’de özetlenmiştir:

Tablo 2: Maddi Olmayan Duran Varlıkların “Dönem Sonu” Değerleme Hükümleri

	TMS/TFRS	BOBİ FRS - KÜMİ FRS
Sonraki dönemlerde	Maliyet Modeli	Maliyet Modeli
	Yeniden değerlendirme modeli	
Sınırsız Ömre Sahip Olanlar	İtfa edilmez Değer düşüklüğü testine tabi tutulur	5-10 yıl arasında itfa edilir.
Sınırlı Ömre Sahip olanlar	İtfa edilir	İtfa edilir
İtfa Yöntemi	Doğrudan (normal), Azalan Bakiyeler, Üretim Miktarı (BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’ye göre itfa yönteminin seçiminde zorluk olması durumunda doğrudan (normal) itfa yöntemi kullanılacaktır.)	
Değer Düşüklüğü Testi	Yapılır	Yapılır
Şerefiye	Değer Düşüklüğü testi yapılır. İtfa edilmez.	Değer Düşüklüğü testi yapılmaz. 5-10 yılda itfa edilir.

Tablo 2’de yer alan hükümleri incelendiğinde BOBİ FRS ile KÜMİ FRS’nin maddi olmayan duran varlıkların dönem sonundaki değerlendirilmesi konusunda tamamen uyumlu olduğu görülmektedir. TMS 38 ise yeniden değerlendirme yöntemine yer vermesi, sınırsız ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar ve şerefiyelerin itfa edilmeyip değer düşüklüğüne tabi tutulması ile BOBİ FRS ve KÜMİ FRS’den ayrıştığı dikkati çekmektedir.

3.3. Maddi Olmayan Duran Varlıkların Finansal Tablo Dışı Bırakılması ile İlgili Hükümler

TMS 38.112, BOBİ FRS 14.36 ve KÜMİ FRS 12.27’ye göre bir maddi olmayan duran varlık kalemi, “elden çıkarıldığında” veya “varlıktan gelecekte herhangi bir ekonomik fayda beklenmediği durumda” finansal tablo dışı bırakılacaktır. TMS 38.103, BOBİ FRS 14.37 ve KÜMİ FRS 12.28’e göre ise “finansal tablo dışı bırakılmasından doğan kazanç ya da kayıp”, **kâr veya zarar** olarak kaydedilecektir. TMS 38.116’e göre “TMS 18 Hasılat” standardı uyarınca maddi olmayan duran varlıkların vadeli olarak satılması durumunda sözkonusu satışı vade farkı ayrıştırılarak satış işlemi **peşin değer** üzerinden kayda alınacaktır. BOBİ FRS 5.9’a göre ise “finansal araçlar” bölümüne atıf yapılarak süre “**bir yıl**” olarak tespit edilmiştir. Buna göre bir maddi olmayan duran varlığın “bir yıldan uzun vadeli olarak satılması durumunda” satış işleminde vade farkı ayrıştırılarak peşin değer üzerinden kayıtlı yapılacak, vade süresi bir yılın altında olduğu satışlarda ise vade farkı ayrıştırılmayacaktır. KÜMİ FRS 7.5’e göre ise bir maddi olmayan duran varlığın satışı sırasında ortaya çıkacak hasılatın içindeki vade farkları ayrıştırılmayıp doğrudan tahsil edilen veya edilmesi beklenen tutar üzerinden kayıt yapılacaktır. Maddi olmayan duran varlıkların elden çıkarılması ile ilgili olarak TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ve KÜMİ FRS Bölüm 12’deki hükümler tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 3: Maddi Olmayan Duran Varlıkların Elden Çıkarılma Hükümleri

	TMS/TFRS	BOBİ FRS	KÜMİ FRS
Elden Çıkarma Değeri	Vade Farkı Ayrıştırılır (Peşin Değer)	Vade 1 yıldan kısa ise ayrıştırılmaz (Satış Değeri)	Vade Farkı Ayrıştırılmaz (Satış Değeri)
		Vade 1 yıldan uzun ise ayrıştırılır. (peşin değer)	
Satış Kârının Muhasebeleştirilmesi	Kâr-Zararda	Kâr-Zararda	Kâr-Zararda

4. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARDA GERÇEĞE UYGUN DEĞER TESPİTİ GEREKEN DURUMLAR VE ULUSLARARASI DEĞERLEME STANDARTLARINDAKİ EK HÜKÜMLER

Önceki bölümlerde detaylı şekilde yer alan tablolardan Türkiye'deki mevcut muhasebe standartlarında maddi olmayan duran varlıklar için gerçeğe uygun değer ölçümü istenilen durumları Tablo 4'deki şekilde özetlenebilir:

Tablo 4: Maddi Olmayan Duran Varlıklar için GUD Ölçümü İstenilen Durumlar

	TMS/TFRS	BOBİ FRS	KÜMİ FRS
Varlık Edinimi	İş birleşmelerinde Edinilen Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer (GUD) (GUD Güvenli şekilde tespit edilemiyorsa Defter Değeri)
	Devlet Teşviki	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe uygun Değer
	Yoluyla Edinilen Varlıklar	Nominal değer + doğrudan maliyetler	
	Takas Yoluyla Edinilen Varlıklar	1) Edinilen varlığın gerçeğe uygun değeri 2) Elden çıkarılan varlığın gerçeğe uygun değeri	Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Gerekmiyor
Dönem Sonu	Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Şerefiye	İtfa edilmez Değer düşüklüğü testine tabi tutulur	5-10 Yıl içinde İtfa Edilir

Önceki bölümler incelendiğinde standartlarda satın alma yolu ile ilk edinmede maddi olmayan duran varlıkların maliyet bedeli ile kayda alınacağı görülmektedir. Ancak tablo 4'de yer alan varlık edinimi durumlarında edinilen maddi olmayan duran varlık için işletmeden belirli bir parasal çıkış olmadığı için edinilen varlığın kayda alınmasında gerçeğe uygun fiyatının tespit edilmesi istenmektedir. Dönem sonlarında ise "Sınırsız ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklar" ve şerefiyeler için TMS 38 tarafından değer düşüklüğü testi" yapılması istenilmektedir. Değer düşüklüğü testinde de söz konusu varlık için "satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer" tespitinin yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte Tablo 4'de görüldüğü üzere BOBİ FRS ve KÜMİ FRS'de gerçeğe uygun değer tespiti gereken durumlar TMS 38'den daha azdır.

Muhasebe standartlarında yukarıda özetlenen durumlarda gerçeğe uygun değer tespitinin yapılması istenilirken bu tespit nasıl yapılacağına ilişkin detaylı açıklamalar yer almamaktadır. Bu konuda UDS 210'da yer alan ilave hükümlere yer verilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde UDS'de yer verilen maddi olmayan varlık kategorilerinden bahsedilmiştir. UDS 210.20.4'de bu kategori sınıflandırmasının temel özellikleri yansıtmasının yanında aynı grupta sınıflandırılan varlıkların farklı özelliklere sahip olabileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte bazı varlıklar (marka gibi) farklı maddi olmayan duran varlık birleşimlerinden de oluşabilmektedir. Bu nedenle UDS 210.20.5'ye göre maddi olmayan duran varlık değerlemesi yapıldığı zaman "neyin değerlendirileceğinin" iyi bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

UDS 210.40.1'e göre maddi olmayan varlıkların değerlendirilmesinde; Pazar Yaklaşımı, Gelir Yaklaşımı veya Maliyet Yaklaşımı'nın uygulanması mümkündür. Hangi maddi olmayan duran varlık (MODV) için hangi yaklaşımın kullanılacağına ilişkin UDS 210'da yer alan örnekler Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5: UDS 210'de Yer Alan Değerleme Yaklaşımları ve Uygulanabilecek Maddi Olmayan Duran Varlık

Değerleme Yaklaşımı	Uygulanabilecek Maddi Olmayan Duran Varlık
Pazar Yaklaşımı (UDS 210.50.6)	Yayın bandı
	İnternet alan adları
	Taksi plakaları
Gelir Yaklaşımı (UDS 210.60.4)	Teknoloji
	Müşteriyle ilgili maddi olmayan varlıklar (örn: birikmiş devam eden müşteri siparişleri, sözleşmeler, ilişkiler)
	Ticari isimler ticari markalar
	Faaliyet lisansları (franchise anlaşmaları, oyun lisansları, yayın bandı)
	Rekabet etmeme anlaşmaları
Malivet Yaklaşımı (UDS 210.70.3)	Üçüncü taraflara ait satın alınmış yazılım
	İşletme bünyesinde geliştirilmiş bulunan ve işletme bünyesinde kullanılan, pazarlanabilir olmayan yazılım
	Oluşturulmuş işgücü

4.1. Pazar Yaklaşımına Göre Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesi

UDS 210.50.1'e göre maddi olmayan varlıkların değeri bu yaklaşım çerçevesinde pazar işlemlerine (aynı veya benzer varlıkların konu edildiği işlemler) dayanılarak tespit edilmektedir. Pazar (Piyasa) yaklaşımı etkin bir pazardaki benzer el değiştirme işlemlerinden bir değer göstergesi çıkarmaya çalışmaktadır (Perek, 2007: 104). UDS 210.50.3'e göre bir maddi duran varlığın değerlemesini yapacakların, varlığın değerlemesi için pazar yaklaşımının uygun olup olmadığını belirken, UDS 105 standardının 20.2. ve 20.3. nolu maddelerini dikkate alması gerekmektedir.

UDS 205.20.2 maddelerinde şu durumlarda pazar yaklaşımının uygulanmasının gerekli olduğu belirtilmektedir:

- (a) değerlemeye konu varlığın "değer esasına uygun bir bedelle" son dönemde satılmış olması,
- (b) değerlemeye konu varlığın veya bu varlığa büyük ölçüde benzeyen varlıkların "aktif olarak işlem görmesi", ve/veya
- (c) büyük ölçüde benzer varlıklarla ilgili sıklıkla yapılan ve/veya gözlemlenebilir güncel işlemlerin var olması.

Bu hükümlerin yanında UDS 205.20.3'de bu kriterlerin sağlanmadığı durumlarda da Pazar yaklaşımının uygulanabileceği belirtilmekte olup sözkonusu durumlarda dikkate alınması gereken esaslara detaylı şekilde yer verilmiştir. UDS 210.50.4'e göre maddi olmayan varlıkların yapısından dolayı pazarda "birebir aynı" varlıkların işlem görmesi zor olup benzer varlıklara ilişkin işlemler mevcuttur. Benzer işlemlerin baz alınması halinde aradaki farkları yansıtmak için değerlendirme sırasında düzeltme yapmak gerekir. Fakat, önemli düzeltmelere ihtiyaç olması değerlendirme işleminde bir başka yaklaşımın seçilmesininin daha uygun olacağını göstermektedir (UDS 210.50.5).

4.2. Gelir Yaklaşımına Göre Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesi

Bu yaklaşımında bir maddi olmayan varlığın değeri, söz konusu varlığın ekonomik ömrü boyunca varlığın oluşturacağı gelirlerin, nakit akışlarının ya da maliyet tasarruflarının bugünkü değeri dikkate alınarak tespit edilmektedir (UDS 210.60.1). UDS 210.60.2'e göre bir maddi duran varlığın değerlemesini yapacakların, varlığın değerlendirilmesi için gelir yaklaşımının uygun olup olmadığını belirken, UDS 105 standardının 40.2. ve 40.3. nolu maddelerini dikkate alması gerekmektedir. UDS 205.40.2 maddelerinde şu durumlarda gelir yaklaşımının uygulanmasının gerekli olduğu belirtilmektedir:

- a) varlığın gelir oluşturma kabiliyetinin katılımcının kaanati ile varlığın değerini belirleyen çok önemli bir unsur olması,
- b) değerlendirilecek olan varlık ile ilgili gelecekte ortaya çıkacak gelirin miktarı ve zamanına dair makul tahminlerin mevcut olması ile beraber, pazar emsalleri olsa da az sayıda olması.

Bu hükümlerin yanında UDS 205.40.3'de bu kriterlerin sağlanmadığı durumlarda da Gelir yaklaşımının uygulanabileceği belirtilmekte olup sözkonusu durumlarda dikkate alınması gereken esaslara detaylı şekilde yer verilmiştir. UDS 210.60.3'e göre bir maddi olmayan varlık ile ilgili gelirler çoğu zaman mal veya hizmetlere ödenen fiyatlara dahildir. Ayrıca bir maddi olmayan varlık ile ilişkili gelirlerin diğer maddi ve maddi olmayan varlıklar ile ilişkili gelirlerden ayrıştırılması zor olabilir. Bu nedenle gelir yaklaşımı yöntemlerinin çoğunluğu değerlendirme konusu maddi olmayan varlık ile ilişkili ekonomik faydaların ayrıştırılması amacıyla tasarlanmıştır.

4.3. Maliyet Yaklaşımına Göre Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesi

UDS 210.70.1'e göre maliyet yaklaşımı uyarınca bir maddi olmayan varlığın değeri benzer bir varlığın ya da benzer bir hizmet potansiyeli ya da fayda sağlayan bir varlığın "ikame maliyetine" dayanılarak belirlenmektedir. UDS 210.70.2'e göre bir maddi duran varlığın değerlendirilmesini yapacakların, varlığın değerlendirilmesi için maliyet yaklaşımının uygun olup olmadığını belirken, UDS 105 standardının 60.2. ve 60.3. nolu maddelerini dikkate alması gerekmektedir. UDS 205.60.2 maddelerinde şu durumların maliyet yaklaşımının uygulanmasının gerekli olduğu belirtilmektedir:

- a) katılımcıların değerlemeye konu olan varlıkla önemli ölçüde aynı faydaya sahip bir varlığı; "yasal kısıtlamalar olmaksızın yeniden oluşturabilmesi ve varlığın, katılımcıların değerlendirme konusu varlığı bir an evvel kullanabilmeleri için önemli bir prim ödemeye razı olmak durumunda kalmayacakları kadar", kısa bir sürede yeniden oluşturulabilmesi,
- b) varlığın doğrudan gelir oluşturmaması ve varlığın kendine özgü özelliklerinin gelir yaklaşımını ya da pazar yaklaşımını olanaksız kılması, ve/veya
- c) kullanılan değer esasının temel olarak "ikame değeri örneğinde olduğu gibi" ikame maliyetine dayanması.

Bu hükümlerin yanında UDS 205.70.3'de bu kriterlerin sağlanmadığı durumlarda da maliyet yaklaşımının uygulanabileceği belirtilmekte olup sözkonusu durumlarda dikkate alınması gereken esaslara detaylı şekilde yer verilmiştir. UDS 210.70.4'e göre Maliyet yaklaşımı diğer "hiçbir yaklaşım uygulanmadığında" kullanılabilir, ancak değerlemeye konu olan varlığın yukarıda yer verilen şartları sağlamadığı durumlarda değerlemeyi gerçekleştirenlerin maliyet yaklaşımını seçmeden önce alternatif bir yöntemin belirlenmesi için çaba göstermesi gerekmektedir.

Maliyet yaklaşımında "ikame maliyeti" ve "yeniden üretim maliyeti" yöntemleri kullanılabilir. (UDS 210.70.5). Ancak birçok maddi olmayan varlığın fiziksel şekli yeniden üretime uygun değildir. Bu nedenle maddi olmayan varlıkların değerlendirilmesi için en sık kullanılan yöntem "ikame maliyeti" yöntemidir. Bu yöntemde katılımcıların bir varlık için sözkonusu varlığın karşılaştırılabilir yarara ya da işleve sahip olan ikamesi ile değiştirilmesi halinde katlanılması gereken maliyetten daha fazla bedel ödemeyeceği varsayılmaktadır (UDS 210.70.6). Bunlara ek olarak UDS 210'da maddi olmayan varlıklara ilişkin özellikli hususlar hakkında detaylı açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamalar da dikkate alınarak uygulama örneklerinin de yer verildiği kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son dönemde bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler bilgi temelli varlıkların oldukça önem kazanmasını sağlamıştır. Firmalar sahip oldukları bilgi birikimi, teknoloji düzeyi ve kalifiye insan gücü ile maddi varlıklarından çok daha fazlasını ifade etmeye başlamışlardır. Bu durum firmaların piyasa değerleri ile defter değerleri arasındaki farkın açılmasına neden olmuştur. İşletmelerin gerçek değerlerinin ortaya konulabilmesi için maddi olmayan duran varlık olarak adlandırılan işletme varlıklarının tespiti ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Maddi olmayan duran varlıkların yapısı maddi varlıklardan farklı olduğu için muhasebe standartları geliştiren kurumlar maddi olmayan duran varlıklara ilişkin ayrı standartlar yayınlamışlardır. Bu çalışmada KGK tarafından yayınlanan standart setlerinde maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi hükümlerinin yer aldığı TMS 38, BOBİ FRS Bölüm 14 ile KÜMİ FRS Bölüm 12'nin karşılaştırılması yapılmıştır. Genel olarak BOBİ FRS ve KÜMİ FRS, tabii olduğu şirketlere kolaylık sağlamak amacıyla TMS/TFRS'ye nispeten daha sade ve maliyet esaslı bir anlayışla hazırlanan standartlardır. Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin olan BOBİ FRS Bölüm 14 ile KÜMİ FRS Bölüm 12 de bu anlayışı yansıtmaktadır. TMS 38 ise kapsamı gereğince daha büyük firmaları ilgilendirdiği için "Gerçeğe Uygun Değer" tespiti gereken durumların diğerlerine göre daha çok olduğu dikkati çekmektedir. Ancak gerçeğe uygun değerlerin tam olarak nasıl belirleneceğine ilişkin açıklayıcı hükümler yeterince bulunmamaktadır.

Dünyada varlık değerlendirme işlemlerinde kolaylıklar sağlamak için bazı kurumlar tarafından çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu kuruluşlardan biri olan Uluslararası Değerleme Standartları Konseyi (IVSC) tarafından ilave değerlendirme hükümlerinin yer aldığı ve kısaca UDS olarak bilinen bir standart seti yayınlanmıştır. Bu çalışmada IVSC tarafından yayınlanan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin ilave hükümlerin olduğu UDS 210 standardı da ele alınmıştır. UDS 210 çerçevesinde maddi olmayan duran varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin tespitinde Pazar yaklaşımı, Gelir yaklaşımı ve Maliyet yaklaşımı yöntemleri kullanılabilirliği görülmektedir. Maddi olmayan duran varlığın yapısına göre değişimle birlikte bu üç yaklaşım "Gerçeğe Uygun Değer" tespiti amacıyla kullanılabilir. Ancak UDS 210'da bu üç yöntemden öncelikli olarak "Pazar yaklaşımı" ve "Gelir yaklaşımı"nın uygulanmasının istendiğini, maliyet yaklaşımının ise zorunlu durumlarda uygulanmasının tavsiye edildiği görülmüştür. UDS 210'da maddi olmayan duran varlıklara ilişkin bazı özellikli hususlara da yer verilmiştir. Bu çalışmanın sonunda sözkonusu hususlara değinilmiş olmakla birlikte çalışmanın kapsamı gereğince fazla detaylandırılmamıştır. Bundan sonraki çalışmalarda farklı türdeki maddi olmayan duran varlıklarının farklı muhasebe standartları ve UDS 210 kapsamında değerlendirme ve muhasebeleştirilme işlemlerine ilişkin kapsamlı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Chalmers, K., Clinch, G., & Godfrey, J. M. (2008). Adoption of international financial reporting standards: Impact on the value relevance of intangible assets. *Australian Accounting Review*, 18(46), 237–247.

Deaconu, A., Nistor, C. S., Filip, C., & Cuzdroean, D. (2010). Measuring the convergence degree between accounting and valuation standards: case study on intangible assets. *International Journal of Business Research*, 10(2), 56-64.

Demirbaş, H. (2016). Maddi olmayan duran varlıkların BIST30 analizi. *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, 1(2), 85–94.

Durgut, M. (2015). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları kapsamında marka değerinin muhasebeleştirilmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 243–262.

Elbaşı, İ. H., & Ayanoglu, F. (2020). Entelektüel sermaye ve temel yetenekler üzerine etki analizlerinde çevresel belirsizlik algısının aracılık rolü. *International Journal of Management and Administration*, 4(8), 360–381.

Ertuğrul, M. (2020). Maddi olmayan duran varlıkların değer ilişkisi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 59, 213–232.

Haberal, Z. (2022). Maddi olmayan duran varlıklar içerisinde markanın önemi ve TMS 38 kapsamında muhasebeleştirme esaslarının değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları*, 15(2), 389–414.

Haigh, D. (2000). Brand valuation: measuring and leveraging your brand. https://www.Markenlexikon.Com/Texte/Brandfinance_brand_valuation_leverage_may_2000.Pdf (Erişim Tarihi 30.07.2022).

Pastor, D., Glova, J., Lipták, F., & Kováč, V. (2017). Intangibles and methods for their valuation in financial terms: Literature review. *Intangible Capital*, 13(2), 387–410.

Perek, A. A. (2007). Maddi olmayan duran varlıklar için iskonto oranının UFRS hükümlerine göre hesaplanması. *Mali Çözüm Dergisi*, 84, 141–154.

Semih Hüseyin Tokay, & Deran, A. (2008). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda değerlendirme ölçüleri. *Mali Çözüm*, 90, 15–48.

Tas, O., Mert, H., & Aydın, R. (2017). Gayrimenkul değerlendirme ve Türkiye'de yapılan değerlendirme raporları üzerine bir araştırma. *Pressacademia*, 4(3), 316–330.

Türkcan, M., & Akdoğan, N. (2018). Uluslararası değerlendirme standartlarında etik ilkeler ve uluslararası denetim standartları ile karşılaştırmalı incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 426–439.